

DEO OPTIMO MAXIMO UNI ET TRINO,

VIRGINI DEI-PARÆ, ET S. LUCÆ,
Orthodoxorum Medicorum Patrono.

QUÆSTIO MEDICA, QUOD LIBETARIIS DISPUTATIONIBUS manè discutienda in Scholis Medicorum, die Martis duodevigesima mensis Februarii, anno Domini M. DCC. LXXII.

M. LUDOVICO-IOANNE-BAPTISTA COSNIER,
Doctore Medico, Præsidente.

An in Variolarum curatione, aer exterior, Parisiis, omni tempore, admittendus?

I.

ER, necessarium vitæ, sicut flammæ pabulum, omnia cor-
pora vel ambit, vel premit, vel penetrat, vel agit. Ela-
tere, graviditate, densitate, rareficientiâ, calore, frigi-
ditate, motu, aliis miscibilitate, in rebus physicis diversa
& præcipua phœnomena creat. Nunc mole aggregatus om-
nia stringit, aut laxat, nunc elementaris, intimisque cor-
porum, per minima diffeminatus incarcerationisque omnia
firmat, nectit; aut vincula exuens, dissolvit: tantum est
illius in orbe terrarum imperium!

In aggregatione (& sic ordinatum hodiè intueri nobis est animus) ratione

A

tempestatum, regionum mutationumque, diversam, thermoseopio indicante; tempericm obtinet. In regionibus temperatis aeris status sæpiissimè 10°. gradu in tubo Reaumuriano, 52° in tubo Fahrenheitiano notatur. Quò magis ad lineam æquinoctialem accedunt, eò calidiores; quò minus, eò frigidiores cœli tractus. Si calor animalis ad ambientem est circiter ut 3 ad 1, nempe duplò major, externa cum internis rectius æquilibrantur, cæteris paribus, melius peraguntur functiones. Hæc à summo Numine sunt ità ritè disposita, ut, seu sub ardenti Syrio, seu sub arcto gelidâ vagatur homo, calor internus absque notabili mutatione tervetur in absconditis, usque dum torus aut cùm vitâ sufflaminetur, aut defectu mortis pereat. Sed in fervido aere franguntur vires, debilitatur incessus, sudoribus nimis perpetuò diffilatur liquidum subtilius, fibrarum cohesio imminuitur. In frigido tractu frequentius occurrunt membrorum torositas, vigor, robustissima corpora, fibrarum major tensio, durities. In temperato adest, inter hæc, medium. Sic corpora à temperie diversâ tonum, ut ita dicam, proprium, conditionemque peculiarem adipiscuntur. In regionibus moderate calidis, ut Italiâ, perspiratio semper multò major ac in frigidis: & dum Patavii, sub 41°. latitudinis gradu positi, hæc jactura est ad cæteras ut 5 ad 3; Londini, sub 51° gradu, juxta Keillii supputationes hæc proportio non nisi ut 3 ad 4 invenitur. In strictè temperatis, ut tractu Lugdunensi, ubi aeris temperies gradu decimo aut ultrâ plerumque notatur, cæteris paribus, inter excreta & retenta rectior invenitur æquilibras, fibra nec laxior, nec nimis tensa; longius servatur sanus, felicius curatur morbosus: adest uno verbo medium naturæ amicum.

In omni cœli tractu caloris liquidiorumque æquilibrii, proportionis inter omnia requisitæ, in natura humana est, ut ita dicam, tantus amor, tanta necessitas ut quotiescumque corpus seu pars aliqua excessum quemdam, seu in excretis, seu in retentis, seu in calido aut frigido perceperit, necesse est, ad pristinum statum recuperandum, ut excessum contrarium experiatur. Undè hoc adagium: *contraria contrariis curantur*. Hoc præcipuè in partibus congelatis; in febribus frigore detentis; aquâ submersis; in super-purgatis, &c. observatur. Aucta excretionē unâ, altera imminuitur. Sic, si aeris conditione, cutis naturali densitate, stricturâ, pororum occlusionē, minor sit insensibilis jactura, uberior urinæ fluat, parcius verò, auctâ perspiratione. Sic consensus unus, conspiratio una, contentientia omnia. Ab extremis semper abhorret natura, media quærit. Non ne denso capillitio, villosorumque sylvâ numerosâ, aut lanâ densiori, nec non multâ pinguedine quodcumque animal in frigidâ tempestate & regione, contrâ aeris frigidi spicula præmunit? Non ne Plagis meridionalibus frequenter occurrunt graciles habitus, cutis levitas, fructus acidi, roridæ humiditates, venti frigidiusculi, umbræ hospitalis, speluncæ, frigidi fontes? Sic natura, primus Magister, nimium quodcumque averfens temperat, obtundit, arcet: sic naturæ minister, Medicus hominem à mediis asuetisque nimis aberrantem revocat; & si dantur in morbis contrarii motus, cum ipsâ naturâ quasi fœderatus, & premit & laxar habenas. In interiorum extraneorumque usu requiritur ergo ut naturæ intentio, ordo requisitus, corporis humani leges, cum externis consensu cognoscantur. Tum, si datur morbus, in regionibus frigidis, cujus solutio, secundum naturæ intentionem, nunquam perfectè fiat, nisi tota materies morbifica ad corporis peripheriam penitus protrudatur, cum certum sit in rebus physicis, quod *fluida mota semper ubi resistentia minor, hinc propellantur*, & in medicis, quod *ad ducendum quod natura vergit*; primo intuitu videtur in genere quid admittendum, quid fugiendum. Sed in variolis, hujusce generis morbo, dantur mutationes, mo-

tusque majoris aut minoris momenti, occurrunt tempora variis symptomatibus stipata, quæ rerum externarum usum in majori aut in minori gradu, modò admittunt, modò renuunt. Hæc omnia, ut extraneorum sit rectior usus, delinenda veniunt.

I L.

DIRUM morbi genus exanthematicum, crux medicorum, variolæ, quarum nulla tuta perfectave curandi methodus adhuc inventa, quarum nulla prophylaxis, etsi jam indicata, à pustularum numero, formâ aggræque *distinctæ* seu *distinctæ*, *coherentes*, *confluentesque* dictæ, à gradu periculi symptomatumque naturâ, *benignæ* aut *malignæ*, ab ordine quo prodeunt, *anomales*, *regularesque* seu *genuinæ*, ab exanthematibus mali moris comitantibus cùm *erysipellate*, *vesiculis miliaribus*, *petechiis junctæ*, intrâ quatuor stadia, ut placuit auctoribus, scilicet *apparatum* id est invasionem aut ebullitionem, eruptionem, maturationem, declinationem seu decidentiam, circuitum suum absolvunt.

In primo stadio, seu invasionis, circiter quinto, à primo instanti quo venenum variolosum summè contagiosum, intus susceptum fuerit, die, homo post quasdam punctiunculas in cutis superficie, lassitudines, somni turbationes subito (& hic incipit morbus) horrore frigoreque cui succedit æstus febris corripitur, cum cephalalgia, quandoque immani, doloreque in lumbis, cardinaliâ, quæ manu premente regionem epigastricam, sit sensibilior, vomitu vel nausæa, febre; quandoque primo morbi die pustulâ unâ aut alterâ, tanquam futuræ eruptionis prænunciâ, in facie, collo, pectore aut brachio apparente, quandoque stupore somnolentiâque in infantibus, in somno pavoribus, aut vigiliis, frequentibus in omni cutis tractu punctiunculis: si genus sit discretum; in adultis adsunt sudores frequentes, in infantibus insultus epileptici: si sit confluentis, plerumque diarrhæa (semper torminosa) in infantibus; vigilæ pertinaces aut delirium in adultis: in his & illis omnia breviora & ut plurimum quidam dolor acerrimus in ventriculo aut in lumbis, quandoque rheumatici, pleuritici sed sæpius nephritici æmulus. Hisce omnibus aliquoties sese adjungunt comites tussis, dolor in faucibus, narium titillatio, pruritus, hæmorrhagia guttata peracta, mictus sanguinis, &c. instanti eruptione ut plurimum in omnibus gingivarum rubor igneus, cutis præsertim faciei paulatim turgidæ ardor, rubor, tensio, oculorum scintillatio, pulsus fortis & validus, quæ omnia, unâ cum febre, mitescent aut prorsus evanescent, præsertim in genere discreto, apparentibus quarto plerumque die, in facie, collo, pectore, totoque corporis habitu, papulis minimis seu puncticulis, quasi acupuncturis aut pulicum morfibus, vividum colorem formamque exactissimè rotundam, cum quâdam, adinstar tuberculorum, duritiæ, renitenti, referentibus. In confluenti verò genere, aliquandò primo morbi die, frequentius secundo aut tercio, rarò quarto 5° aut 6° nisi ab aliquo dolore acerrimo retardetur eruptio, prodeunt variolæ confluentes sub forma cujusdam efflorescentiæ erysipelatosæ aut morbillosæ planæ & continuæ in facie præsertim, profundâ rubedine saturatè tinctæ, cutemque quadantentis incalescentis. Hæc efflorescentia, tanquàm viscula rubra vultum omnem universamque cutem occupat, quanquàm in trunco & in artubus quandoque pustulæ quædam minimæ distinctæ & nequaquam confluentes in conspectum prodeant.

In secundo stadio, eruptionis scilicet, pustularum omninò peractâ eruptione primo die, si genus sit discretum, & regulare; 2°. bases ampliuntur; 3°. apices

humore turgescerent figuram rotundam vividumque colorem retinentes acuminantur. In confluentibus verò rubedinem suam erysipelatofam cum aliqua intumescentiâ per triduum integrum retinet. Si in trunco aut artubus sint pustulæ distinctæ, non nisi renitentia à morbillis veris distinguuntur. Nam cæteris variolis haud similes, minores, depressæ, sessiles livescentes inveniuntur.

In 3°. stadio, tubercula hucusquè inflammata concoqui incipiunt. In genere disereo regulari 1°. die maturationis, (qui septimus vulgò à primo morbi insultu) pustularum antea rubrarum læviumque bases circulo vegetè rubentia quasi cinctæ ampliuntur, dum apices sero limpido turgidi paululum elevantur. 2°. Die (qui octavus morbi, observatu dignus) pustulæ adhuc turgescerent colore minus pellucido notantur; vultus turgescit, pustularum interstitia prius alba nunc rubent, in tumorem attolluntur, doloreque tensivo afficiuntur: in specie coherenti verò hæc quandoque non nisi die sequenti notantur. 3°. maturationis die, liquidum contentum in pus laudabile & concoctum mutatur, quæ mutatio asperitate quadam flavedineque in apicibus notatur. Die quarto, omnia in eodem statu manent, variolis justam, id est, pisi aut lentis magnitudinem adeptis, finem maturationis principiumque decidentis offerentibus. In specie confluenti unaque regulari, triduo integro eruptionis elapso, scilicet incipienti 6° aut 7° morbi die, cutis universa præsertim faciei, hucusque saturatè rubra, adinstar pergamenæ aut pelliculæ quasi cuti agglutinatæ albescere incipit, usque ad nonum circiter diem, ubi hæc pellicula magis in dies exasperata & pro morbi naturâ citius aut tardius per liores laminas desquamatur; quæ desquamatio in crudissimo truculentiorique genere non nisi post 20um quandoque diem accidit. In hoc stadio, observatur in adultis salivatio, confluentis generis comes, sicut diarrhæa in infantibus; nec non febris recidiva seu secundaria, Syneches à Mortone dicta, quæ 11° vel 14°, vel 17° morbi die incipit & ad hebdomadam unam alteramve, aliquando ad 21um 30um aut 40um diem, cum recrudescentiâ quotidianâ vespertinâque extenditur.

Quartum stadium, scilicet squammarum exarescentiæ, decidentisquæ tempus, quod pro morbi genio undecimo morbi die incipi debet & 14° aut 15° absolvi, pustulis exarescentibus deciduis, penitusque à facie tumore inflammationeque remotis, in confluentibus ultrâ extenditur, & non nisi post 14um, 17^m, imò 21um diem quandoque incipit & absolvitur.

Hæc sunt in quatuor variolarum stadiis præcipuè notanda: in primo seu ebullitionis tempore, omnia turgent, natura veneni summè deleteri, interiora ut renes, ventriculū, intestina cerebri meninges, parteq̃ nervas vellicantis dilacerantisque, protrusionem ad exteriora moliuntur. Si perfecta sit huiusce veneni eliminatio, subito levatis salvisque interioribus miscuntur omnia, remittit febris: sed si à quâcumque causâ internâ vel externâ, ut frigidi, instanti eruptione, impressione, aut materiæ copîâ, inus partim maneat venenum, aut retropellatur apparet; tunc loco remissionis superveniunt, aut remanent symptomata pessimi omnis quæ variolarum incarcerationem arguunt, ut diarrhæa torminosa, dysenteria, iactatio, anxietas, delirium, vigilie pertinaces, febris, cardialgia, vomitus, hypochondriorum tensio, tendinum subfusio, niçus sanguineus, &c: loco ardoris qui debebat esse in cure non nisi temperies minus percipitur; pulsus, qui instanti eruptione debebat esse fortis validus & æqualis, nunc debilis, vacillans, aut inæqualis invenitur. Corpus, materiei morbificæ, in interioribus sævientis, præsentia copîaque quasi obrutum, vel fato cedit ante eruptionem, vel imperfectè peractâ, remanent symptomata, plerumque 3°. stadio lethalia.

In secundo stadio, ubi perfici debet eruptio, nempe basium pustularum ampliatione, apicum acuminatione, ubi requiritur ordo in pustularum efformatione: si hæc eruptio partim, inæqualiter aut successivè fiat; si pustulæ quæ rotundæ, acuminatæ, æquales, esse debebant, è contrâ sint parvæ, inæquales, languidæ: siccæ, sessiles, depressæ, successivè prodeuntes, semper malè ominantur. Hæc inordinata eruptio à minimo errore in externis aut internis ortum ducere potest: requiruntur ergo, in hoc stadio,urbationis metu, æqualis temperies, immutatio in externis, blandam diaphoresim promoventia in internis. Cæteris paribus, salus semper ab eruptionis modo pendet.

In 3°. stadio, in quo scilicet majus imminet periculum, si octavo aut nono morbi die, facies quæ turgida & per pustularum interstitia inflammari debuerat in discretis, cohærentibusque, è contrâ flaccida reperiatur & albescens; si sudor, qui huc ulque manaverat, de repente evanescit, æger, constantissimâ observatione, phrenitide corripitur, anxietate jactationeque vexatus intrâ paucissimas horas fatis cedit: idem periculum subit, si pustulæ tribus primis mutationis diebus nullo humore refertæ, aridæ, sessiles, & in margine lividescentes reperiuntur. Non ne hæc omnia vel repentinæ metastasi materiæ ad interiora, vel imperfectæ ad exteriora protrusioni tribuenda? Non ne quiddid aut sudorem, aut inflammationem turgescientiamque in facie conducere potest aut juvat, in hoc rerum statu tanquam præstans auxilium cenferi debet? In genere confluenti, undecimo die, in genere, cæteris periculosiori, si ptyalismus cessat, nisi faciei tumor jam incæptus, unâ cum pedum, seroti, sed præcipuè manuum ingenti intumescentiâ tunc incipienti diutque permanenti, huic non succedat, de ægro conclamatum est; intrâ paucissimas horas perit anhelosus. Nam ex urinæ profluvio salivationem excipienti, quiddid de illo dixerit Mortonus, semper eventus dubius. Quanti est ergo momenti ut medicus mutationum repentinarum, metastasiumque lethalium providus refrænatorque omnia adhibeat quibus aut motus contrarii infringantur, aut illis medeatur. Si ergo suffuminatæ salivationi nec diarrhæa, nec urinæ profluvium (semper effectus veneni variolosi interiora occupantis) cum morbi levamine substitui possunt, necesse est ut omne quod faciei, manuum intumescentiæ obstaculum affert, sedulò amoveatur, totumque ad exteriora, si potis est, protrudatur venenum.

Inter 3um & 4um stadium, nil pertimescendum magis febre secundariâ seu putridâ, quæ uno ore imperfectæ virtus variolosi eliminationi, reliquiisque delitescibus tribuitur, quæque nunquam felicis curatur nisi totum, per furunculos hic illic succedentes, penitus protrusum fuerit venenum. Ut ritè fiat hæc secunda eruptio eadem cautelâ adhibendâ ac in primâ.

Patet ex prægressis quòd locus conveniens sedesque genuina morbi, sit cutis, quæ semper natura vergit, quòdque maxima perniciës à veneno intus delitescente aut imperfectè protruso, semper pendeat. Probat variolus extinctorum lectio: ex illâ nempe constat, semper in interioribus seu pulmone, seu ventriculo, seu intestinis reperia fuisse variolarum stigmata, eadem exanthemata ac in cute. His positis, nunc est inquirendum quænam sint in externis ambientibus præsertim in aere, conditiones quibus fovetur aut arceatur veneni variolosi protrusio; & primò quænam sit aeris nostri vulgaris constitutio?

III.

NULLUS est forsan in orbe tractus, ejus aeris constitutio sit æquè mutabilis ac Parisiensis. Idè non mirum si aliquoties eodem die calor, frigus, sol, imber, nubes, nebula, nix, grando, ventus, alternatim sibi succedentia,

Cæteris frequentiora sunt imber aut nebula unâ cum frigore. Hic, non rarum, si thermoscopium Realmurianum sub diâ positum ab autumnali tempestate usque ad venalem & ultrâ, gradus semper decimo inferiores offert. Hinc mirari non lubit, si ex magna parte anni adsit aut immineat frigus, & si insensibilis humoris jactura, ad cætera excreta, Parisiis, sit ut 15 ad 12 juxta Dodartii experimenta & supputationes. Hinc deduci potest quod vulgaris temperies Parisiensis sit frigida. A frigoris autem præsentia oriuntur cutis strictura, pororum oclusio, fibrarum contractio, pulsus durus, ad interiora humorum recessus, ex eoque in liquidis excessus, undè urinæ majus profluvium. Præterea constat ex Sanctorii experimentis staticis quod quies, cæteris paribus, insensibilem perspirationem minuat; hinc coniectari licet quod homo quietus, Parisiis, sedens in cubiculo, aere aperto, ex duodecim libris excretorum suppositis, vix 6 insensibiliter excernet: & hæc jactura erit eò minor quo status quietior, pedes frigidiore, aer ambiens magis motus. Quare corpus, inter frigida quietum, non solum multo integumento indiget, sed atmosphera peculiari, à calore interno suppeditatâ, immediatè ambientè, blandè temperatâ, ut his mediis, aeris frigidi obtundatur impressio: si verò tollatur medium (v. g. atmosphera peculiaris) ut sit aurâ levi, frigidiusculâ, nisi exercitio motive augeatur calor internus, aut focus, illius vices gerens, admoveatur; tunc, post breve tempus, semper oritur summum frigus, quod mox excipit, aut, quandoque lethalis inflammatio, ut Hippocrates observaverat (vid. *Hipp. de Priscâ Medicinâ*) aut gangrena, morsque ipsa, si antè corpus fuerit excalefactum vel in sudores resolutum; ut eleganter expressit Boerhavius (in *Chemiæ Elementis* t. 1. p. 103.) Sic, in genere, à quiete in aere frigido, mutabilique periculum est ne magna perniciēs oriatur. Hæc in statu sano.

Sed in morbo, paulò mutatur rerum conditio. Si sit morbus inflammatorius, aut ætus febrilis; calor animalis qui in sanis à 28°. gradu ad 30mm. ascendebat in tubo Realmuriano manu detento, tunc ad 34mm. & ultrâ ascendit: adest ergo caloris excessus. A nimio calore humorum rarefcentia, vasorum ampliatio, sanguinis redundantia, tunicarum rupturæ metus. Hæc omnia novam rerum intuitio-nem combinationemque repetunt. Aer exterior, frigidus, antè, primo intuitu, noxius, nunc salubris videtur, in variolis; ubi adsunt quandoque ardor summus, sanguinis rarefcentia, exandefcentia, præsertim primis morbi diebus; tunc dolor, irritatio, febris, frigidâ impressione, generalique refrigerio, miscere debent: frigus nempe sanguinis rarefcentiam cohibens, dolorem irritationemque temperat & obtundit.

Ex alterâ parte adsunt quandoque & etiam caloris imminutio, virium prostratio, pulsus debilis, frigida temperies in cute, febris nulla aut mitis: sunt tempora in quibus nulla exandefcentia percipitur; torpescit eruptio, maturatioque, aut impeditur à medio quodam ambiēti frigido, à nimia cutis stricturâ, densitate; tunc calor externus blandâ temperie cutem laxando, poros aperiendo humori arietanti, forasque prodituro facilem aditum præbet, eventum felicem in morbo, cujus perfecta solutio à perfectâ veneni ad cutem protrusione pendet, promittit. Ergo frigus & calor pro re nata profunt; ergo contraria juvant: sed ab utroque excessus periculosissimè. A nimio calore ambiente texturæ mollis pulmones, nimium excalefacti veneni versatilis, quoquoersum irruentis, ferociâ facilius corripri possunt. A frigore nimio ambiēti metus est ne prius excalefacti, subito refrigerio coarctati afficiantur; nam, juxta Hippocratem: *Si vis summum ardorem in parte nasci, summum frigus adhibe*. Est ergo modus in rebus. Sunt in eodem morbo motus contrarii, tempora, indicationes diversi generis; sed cum

Medecina nihil aliud sit quam addictio & substractio; hæc omnia prius distinguenda veniunt. Variolarum stadia sunt quasi quatuor aut quinque morbi distincti alternatim sibi succedentes, quibus succurrendum diversimode: mutantur ergo modi: nam quoties variant morbi, variabimus artes.

I V.

IN variolis semper, ut exposuimus, eò majus periculum quo imperfectior materia venenata ad cutem protrusio. Primis morbi diebus, natura veneni omnia stimulantis actione lacescita omnes potentias dirigit ut à sinu suo ad corporis externum habitum totum eliminetur; huic scopo febrem accendit: adest quasi molimen verè criticum, ut luculenter exposuit Ill. M. & verè cordatus Medicus D. Gervaise in Thesi nuper à D. de Villiers Collegâ Am. propugnata; tunc omnia turgent, exandescencia est summa, cephalalgia aut lumbago, immanis, lecti calor symptomatum ferociam adauget; ardor circa præcordia pulmonesque furit; æger refrigerium cupit. Experimentâ constat quod si in hoc rerum statu, lene refrigerium, modò temperies sinat, ab aere externo sumptum, adhibetur; minuitur ardor, sublevatur æger. Sed si aer sit frigidior, illo refrigerio cautè & prudenter utendum; ne pectori noceat: observatur enim in variolis quòd quotiescumque pectus afficitur, quod ardore acuto, respirationis motuum inordinatâ frequentia, difficultate, pulsus inæqualitate, quandoque intermittentiâ, cordis palpitatione nocitur; semper infelix & pessimus adest eventus. Sunt ergo certi fines quos ultrâ progredi nefas. Leni refrigerio summus temperies ardor, summo necatur æger. Ut lene refrigerium capiat æger, vestibus assuetis inductus in lecto extrâ lintea recumbat: si aeris temperies exterioris nono, decimo, aut superiori gradu notetur, in cubiculum, per paucula momenta, admittatur, si verò hoc gradu inferior, nunquam.

Sed hæc temperata refrigeratio, ad compescenda sæviora symptomata ardoremque summum 1°. 2°. & 3°. morbi die, si genus sit discretum, concessa; adhibetur eâ spe ut calor frigori succedens eruptionem quarto die, prodituram foveat. Observatur enim quod frigoris alternans & caloris effectus animantibus vegetantibusque non modò vigorem æquè conciliat, sed quandoque eruptiones in morbis, vegetationem, efflorescentiam in vegetantibus. (modò calor, frigus excipiens, ultimò subsequatur) Quinimò observatum fuit in variolis quòd, antè eruptionem, frigido adhibito balneo, immediatèque postea calido, feliciter eruperint variolæ. Horror quem mox excipit æstus unâ cum requisita cutis conditione, nempe madore, fibrarum laxitate, calore, ad eruptionem conferre potest: & sic audaces quandoque fortuna juvit.

Die verò eruptionis aut hac instanti, sedulò ab omni refrigerio externo removendus æger, ne manca sit hæc salutaris eruptio. Præcipuum enim periculum in variolis non æstimatur à pustularum in externo corporis habitu copîâ, congerie, nec à nimia cutis inflammatione, (è contrâ tunc plerumque sedantur unâ cum febre graviora symptomata) sed ab ipsarum incarceratione, delitescentiâ nimiaque in vultu & circa fauces luxuriante copîâ.

Ratiocinio, analogiâ experimentiâque evinci potest quod eruptioni instanti omne frigus ambiens sit inimicum naturæque intentioni oppositum. Notum est enim in rebus Physiologicis quod fluida quotiescumque moventur in corpore humano, si in unâ parte sit apertura quædam, laxitas, irritatio, aut phlogosis, verbo con-

ditio frigidis opposita, cæteris paribus, humorum major copia ibi affluit. Nec hoc principium latuit Hippocratem, pluribus locis dicentem : pars inflammata semper magis ad se trahit. Hæc liquidorum ad inflammatas propensio partes, fovetur augeturque si unâ sit fibrarum laxitas, cohesio minor. Hanc duplicem cutis conditionem molitur & accersit natura. Si stimulo, sudore, in cute tubortis, hæc obtineatur, felix semper eruptio : pori aperiuntur, minuitur resistentia. Requiritur ergo instanti eruptionis tempore, in medio ambienti temperies blanda aut calida, & in internis vis propellens. Sic perficitur cum ulcumque generis protrusio. Huic legi subjiciuntur omnia vegetantia quorum foliorum explicatio, gemmarum protrusiones, efflorescentiæ, numquam, post hyemale frigus, nisi in miti aut calidâ temperie perfectæ fiunt. Eadem lex omnibus exanthematibus quorum pleraque, ratione modi similitudinisque *Efflorescentiæ, gemmæ*, ab antiquis dicta. Nonne videmus equidem efflorescentias, herpes, papulas quasdam, scabiem ipsam, hyeme plerumque incarcerata, vere autem aut æstate in conspectum prodeuntia ? Ad vegetationem instantem, eruptionemve quid prodest aeris influxus ? Modo sit calor ambiens, morbi æque erumpunt, vegetantia æque progerminant in tenebris, in cubiculis, in cellis caldariis, sub campanâ ac in aere aperto.

Sed temperies blanda, in medio ambiente, ad eruptionem variolarum adeò confert, ut si in temperatis calidissæ regionibus, in quibus constanter omnes morbi eruptivi, cutanei, feliciter curantur, hæc conditio à quocumque errore in externorum usu, mutetur in contrariam, tunc eadem strages quas constanter edunt variolæ in frigidis, observantur in ipsis. Sic videre est in nostrâ tenui variolarum historia dum primò ab hispanis hic morbus, pestis adinstat in tractum Mexicanum translatus fuisset ; miseri incolæ nullo modo curationis novi morbi ne nomine quidem gnari, cum apud illos sese demergendi in aquâ frigidâ post balneum calidum mos esset, huic infandæ methodo fidentes variolis laborantes, non pauciori numero sed catervatim letho occumbebant, in primo & secundo morbi stadio ; ita ut tota urbs *Zempoala*, jam pridem populo frequentissimâ, nunc penitus deserta, ab hispanis funditis everfa fuit, ut quodammo lo sub testis tot sepelirentur extincti. Eadem metuenda perniciës, si aer exterior sit gelidus. Legitur enim apud Anderfon, in Itinere ad Groenlandiam, quòd huc à Dania per contagii formitem, eodem morbo delato, aer ita frigidus acerbique erat, ut nullo modo in cute strictissimâ, ob frigoris præsentiam variolæ eruperint, sed tantum in ore, faucibus, numeroque penè infinitos morbi ferociâ fatis cessisse. Si evolvantur de variolis quicumque tractatus, ubique pustularum delitescentiæ, retrocessus, pericula notantur, Quin in morbo huic affini, *Clavellato* dicto, genus ovile afflicti, ab aeris frigidi impressione, instante eruptione, eadem mala numerantur (a).

Si quæcumque frigida, eruptione imminente, angue pejus fugienda, contrarium ratione, temperatè calidis ad hanc fovendam nil magis confert. Nullibi variolarum felices eruptionis curationisque exempla frequenter occurrunt quàm in temperatis, calidissæ regionibus ; nullo tempore facilius erumpunt, nisi tempestate calidâ in frigidis. Sic, ead. ratione, quando torpescit eruptio, balnea calida, vaporis, opiatia omnia blanda & diaphoresim cutisque laxitatem, unâ cum somno aut quiete promoventia, mirè profunt, ita ut, juxtâ Mortoni Sydenhamiq. observata, sine opio in hoc casu nulla medicamenta prodesse possunt. Sic sedantur delirium, vigiliæ continuæ, diarrhæa, mistus sanguineus, &c. quæ omnia veneni

(a). Voyez la Médecine des bêtes à l. inc. Paris 1769.

delitescantiam arguunt, eruptionemque impediunt. Ergo in fine primi stadii arceri debent quaecumque frigida ambientia.

In secundo stadio ubi scilicet gradatim sustineri debet eruptio, variolarum ampliatio, elevatioque gradatimque fieri debent; in quo periculum est ne seffiles, aridae, depressae, minimae fiant pustulae: si aer exterior, ut frequenter occurrit Parisiis, est frigidus, cutis strictionem, pororum occlusionem, cuticulæ depressionem inducens; instantem in cute vegetationem ampliationemque pustularum fovere nequit; è contrà, ut constanti observatione constat, quidquid in cute resistentiam minuit, ut calor mitis ambiens, decocta emollientia, balnea vaporis, mador, blanda diaphoresis, semper proficuum reperitur.

In tertio stadio, in quo imminet majus periculum seu in discreto seu in confluenti genere, à sudoris inflammationisque in facie in variolarum interstitiis recessu, octavo die in discretis, 9°. in coherenteribus, à manuum tumoris defectu undecimo in confluentibus, post pyalismi suppressionem; si aeris exterioris temperies sudorem cohibens, ruborem phlogosimque arcens, ut frigida, reperitur illis diebus, nullo modo certè adhibenda. Si quidem, in hoc statu, cutis pallor, temperies mitis aut frigida, siccitas aut flacciditas, omnia pessimi ominis symptomata, calidi exterioris imò cutis irritationis necessitatem, frigidorumque omnium externorum exclusionem arguunt. Quare his succurrendis vesicatoria, irritantia in externis, diaphoretica in internis adhibentur.

In febre recidiva; cum felicior solutio à furunculorum eruptione pendeat, quidquid cutis spiracula occludit, quidquid ipsius strictionem promovet, ut aer exterior frigidus cautè removendum, aut si temperies finit, per quædam momenta admittendum. In quarto stadia ubi omnia sunt minoris momenti ægro acrique laxiores dantur habentæ.

V.

SI unquam fortunâ accidit ut aer exterior hyemali aut autumnali tempestate, Parisiis, in omnibus variolarum stadiis haud nocuus fuit visus; id non aeris exterioris beneficio sed potius innocuarum conditionum fortuito concursui potius tribuendum: nec sine ingenti discrimine, mala quæ ab aere externo, ut plurimum frigido, pendent, cum quæ aeri halitibus variolosis, ut gratis dicunt, inquinato dantur, conferri possunt: & ut cramben tam sæpè recoctam tædiosamque in medium adhuc non proferamus, asserere nobis sufficit quod nullus odor, plerumque ingratus, nares feriat, nisi abundanti dilapsoque fuerint imbuta corpora tabo, quod in omnibus cacoethis ulceribus, abique terrore contagique metu observatur. Sed in vulgari casu, videntur quotidie familiæ numerosæ in tuguriolis simul hospitantes; pars variolis laborat, altera perfectâ valetudine fruens, abique ullo incommodo opera navat, ut antea, ne minimâ quidem inquinacionis aeris suspicione datâ; testor omnes verè cordatos præjudicatâque opinione exutos medentes. Quin ægri, in genere, in pauperum tabernis feliciter curantur quàm in regum palatiis. Hic, atmospheera peculiaris parùmque extenta ægrum ambiens, calore miti gratoque donata, in brumali tempestate morbi circuitum fovet at juvat; illic, sub ingenti altoque lacunari omni tempore, ventilantur ægri. Non inficiamus quòd in calidis temperatisque regionibus pueri variolosi sæpè abique ullo incommodo, in aere aperto, quantum coeli temperies finit, cum familiaribus ludunt, obambulant, currunt in omnibus morbi stadiis, totaque naturæ sæpè beneficio feliciter curantur. Sed quid inde? Motus exercitiumque sub temperie nutu perspirationem sanguinisque depurationem juvant. In brumali

verò, regioneque frigidâ nullus æger aeri aperto fit obvius. Si frigidò, in omnibus regionibus, sine motu, absque magno integumento, omni morbi tempore exponerentur ægri, brevi sepelirentur. Ergo requiritur in genere aut lecti calor aut exercitium in aere aperto frigidiusculo, aut temporum distinctio.

Si quæ notavimus excipias, paucissima sunt momenta in quibus, sapiens medicus ægrum è lectulo surrectum patiat, turbationis metu. Quotiescumque urinae sunt parvæ aut suppressæ, Sydenhamio notante, si ægrotantes in cubiculo probè cooperti paulisper obambulent, tunc facilius lotium excernunt. Sed cautè si nenda hæc etiam ambulatio, præsertim diebus indicatis; sudor enim qui antea facilius erumpebat, si subito sufflaninetur, aut evanescat in cute salutaris rubor, statim æger in periculo versatur. Tanta est in variolis ad metastasim mutationemque propensio! Nec dicant, sudore colliquativo nimioque debilitatus æger, ut vires instaurentur, aurâ frigidâ indiget. Heu! in hoc rerum statu à defectu caloris in cute citius moritur æger, nam tunc, ut plurimum, adest omnium pessima conditio; scilicet, cutis mitior aut frigida temperies, diarrhæa, aut delirium, pulsus debilis, aut tremulus, & nisi quodam levi cardiaco sustineatur æger, brevi de ictu aësum est. Nec te decipiat historiola ab anglis apud nos allata. Fama est olim in anglicano tractu, civitate quâdam noctu incendio depopulata, omnes ægrotantes, inter quos non pauci erant variolosi, cum tegumentis longè extrâ urbem allatis fuisse, sicque sub die reliquam noctem transgressisse, absque incommodo, è contrâ cum morbi levamine. Quid erui potest ex illa verâ fide narratunculâ? ægri in lectulo probè cooperti, aerem certè salubriorem illo qui æstuabat in urbe hauserunt. Sed verisimile est quòd aeris temperies erat blanda, tempestas vernalis aut autumnalis, in quibus frequenter occurrunt variolæ: tunc aer exterior pectus ingressus per aliquot horas, forsàn aliquid commodi attulit. Sed est omnibus medium. Aer exterior qui refrigerii titulo in temperie moderatâ admittitur, in primis morbi diebus, in summâ cutis aut gutturis exandescencia, insensissimus esse potest, si paulò frigidior, si sit valde motus aut gelidus. Nam, non pauci visi sunt ægri, in frigidâ aeris conditione, huic infidæ methodo nimium fidentes, medio cubiculo, in cathedrâ sedentes, fenestris januisque patentibus, frigore horroreque quasi algidi percussique, tunc meliora petentes, dum interiora immaniter depascebantur variolæ, post ingentes rigores, maxillarum totiusque corporis concussionem, frequentes lypothymias, vitam cum morte commutasse. Qui aeris inclusi inquisitionem, ex illaque exterioris, renovandâ causâ, necessitatem arguunt, sine temporum distinctio; ut vident charybdim incertam, incidunt in scyllam certissimam. Et in hypothesi quòd aer exterior aliquid boni, ut referunt eujusdam Chirurgi historiolæ, attulerit in nostris regionibus in omni morbi stadio, tempestate frigidâ; hæc rara non sunt artis; & quam cautè, prudenter, his concessis, admitti deberet, tibi indicant lethales in variolis frequentesque mutationes, turbationes quæ tam sæpe à minima causâ, à levi aurâ, subito fiunt; aeris Parisiensis inconstantia, frigidum dominans, difficultas inter aera omni momento mutabilem & calorem in morbo æque mutabili statuendi æquilibrium; hujusce tandem combinationis impossibilitas.

Sed si metus sit ne à stragulis, linteis, amictu densioris textûs nimius oriatur ardor, nimius sudor, texturæ rarioris aut laneæ tegumenta immediatè super cutem apponantur: experientia teste, tunc humor perspirabilis facilius in auras dissatur, minuitur ardor, sudoris acris materies in cute nec remanet nec ad ipsam repercutitur in lecto. Sed sit semper toleratu facilis aeris ambientis conditio & adtemperatam propius accedat: In genere calor naturæ amicus. *Corpus*

regi solitum, inquit Hippocrates, quidquid minimè est assuetum longissimè à calore familiari abest, alieno verò frigori est proximum, aversatur, idèdque calida delectatur & ferre potest. (*Hipp. lib. de Prisca Medicina.*) In blandà temperie motus erunt rectius ordinati, erit in cute minor resistentia, variolarum retrocessus minùs frequens, exitus faciliior, eventus faustior. Sic artis medendi, nimium quandoque, ut aeris Parisiensis, mutabilis restituetur honos; manebuntque longum virides clinicorum Parisiensium assuetæ lauri.

Ergò in Variolarum curatione, omni tempore, Parisiis, aer exterior non admittendus.

DOMINI DOCTORES DISPUTATURI.

M. Ludovicus - Claudius
GUILBERT, antiquus
Regis Exercituum Medi-
cus ordinarius.

M. Josephus-Jacobus GAR-
DANE, Censor Regis &
Regiæ Scientiarum Socie-
tatis Mompeliensis necnon
Regiarum Academiarum
Nancei & Massiliæ Socius.

M. Josephus DE JUSSIEU,
Regiæ Scientiarum Aca-
demiæ Socius.

M. Edmundus - Claudius
BOURRU, Biblioth. Fa-
cult. Præfct.

M. Joannes - Stanislaus
MITTIE, Regiæ Scientia-
rum & Litterarum Nancei
Academiæ Socius, necnon
Stanislai I. Poloniarum
Regis, dum viveret, Me-
dicus ordinarius.

M. Hyacinthus-Theodorus
BARON, Antiquus Fa-
cultatis Decanus, necnon
Castrorum Regis & Exer-
citus in Germania & in
Italia Proto-Medicus.

M. Joannes-Anton, ELIE
DE LA POTERIE. anti-
quus Regis in Portu Bre-
nensi Medicus.

M. Carolus-Ludovic-Fran-
ciscus ANDRY, Chirur-
giæ Gallico Idiomate Pro-
fessor designatus.

M. Ludovicus - Maria
POUSSE, Eques & Cen-
sor Regius.

Proponerat Parisiis JOANNES-JACOBUS PAULET, Occitanus;
Doctör Medicus Mompeliensis, necnon Saluberrimæ Facultatis Medicinæ
Parisienfis Baccalaureus, Theos Author, A. R. S. H. 1772.

A SEXTA AD MERIDIEM.